

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний автомобільно-дорожній
університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять
з дисципліни «Аналіз міжнародних проектів»
для студентів спеціальності
6.030503 – «Міжнародна економіка»

Харків 2015

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет

До видавництва й у світ дозволяю
Проректор

І.П.Гладкий

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять
з дисципліни «Аналіз міжнародних проектів»
для студентів спеціальності
6.030503 – «Міжнародна економіка»

Всі цитати, цифровий, фактичний
матеріал і бібліографічні відомості
перевірені, написання сторінок
відповідає стандартам

Затверджено
методичною радою
університету
протокол __ від _____

Укладач:

А.В. Нікітіна

Відповідальний за випуск:

Д.А. Горовий

Харків 2015

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять
з дисципліни «Аналіз міжнародних проектів»
для студентів спеціальності
6.030503 – «Міжнародна економіка»

Затверджено методичною
радою університету
протокол №_____ від _____

Харків 2015

Укладач: к.е.н. Нікітіна А.В.

Кафедра міжнародної економіки

ВСТУП

Дисципліна «Аналіз міжнародних проектів» належить до циклу професійно орієнтованих дисциплін підготовки бакалаврів за фаховим спрямуванням 6.030503.

Предметом навчальної дисципліни є методологія та інструментарій аналізу проектних рішень.

Метою дисципліни є формування у майбутніх фахівців-економістів системи теоретичних знань, умінь та практичних навичок з методології та інструментарію аналізу проектних рішень, розробки й обґрунтування проектів для задоволення суспільних та особистих потреб за умов обмеженості ресурсів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Аналіз міжнародних проектів» студенти повинні:

Знати (згідно вимог ОПП за напрямом та рівнем підготовки):

- основи ринкової економіки щодо методів ідентифікації, підготовки, аналізу і здійснення міжнародних інвестиційних проектів;
- концепції міжнародного проекту, витрат і вигод в аналізі міжнародних проектів, теорію грошей у часі;
- принципи аналізу міжнародних проектів;
- основні концепції, поняття, методи і підходи, які використовуються у світовій практиці при аналізі та прийнятті проектних рішень;
- методологічні засади здійснення науково обґрунтованого аналізу дохідності й інвестиційної привабливості міжнародних проектів;
- життєвий цикл і перелік учасників міжнародного проекту;
- послідовність оцінки ефективності проектів, процедури прийняття рішень у аналізі міжнародних проектів, кількісні й якісні критерії оцінки та вибору проектів, математичні залежності між кількісними критеріями оцінки ефективності проектів;
- функціональні аспекти аналізу міжнародних проектів, їх цілі, призначення, особливості та методики здійснення, відмінності фінансового й економічного аспектів аналізу міжнародних проектів;

- процедури аналізу, порівняння та обґрунтування вибору міжнародних проектів, оцінки проектів щодо маркетингової технології, екологічної, соціальної та інституціональної життєздатності, фінансової та економічної привабливості;
- методики врахування ризику в процесі прийняття проектних рішень;
- особливості підготовки та реалізації міжнародних проектів на національному, регіональному, галузевому та місцевому рівнях;

Вміти (згідно вимог ОКХ за напрямом та рівнем підготовки):

- використовувати інструментарій аналізу міжнародних проектів;
- обґрунтовувати вибір проектних рішень за певних умов;
- розраховувати укрупненим методом суму інвестицій на підготовку, розробку та реалізацію міжнародного інвестиційного міжнародного проекту;
- складати проектну собівартість продукції, розраховувати ціну на продукцію за проектом, визначати прибуток від її реалізації та рентабельність продукції;
- складати таблицю основних техніко-економічних показників виробництва продукції за проектом;
- обчислювати показники ефективності проектів, обґрунтовувати доцільність реалізації міжнародного проекту;
- врахувати вплив інвестування на економіку підприємства;
- використовувати процедури розробки, аналізу, порівняння й обґрунтування вибору проектів за методологією й інструментарієм аналізу міжнародних проектів.

Мати уявлення (згідно вимог структурно-логічної схеми підготовки фахівця) про місце дисципліни в системі наукових знань, термінологію, основні поняття, якими користуються у світовій практиці ділового спілкування при підготовці та здійсненні проектів, методологію підготовки, вибору та реалізації проектів, процедури, прийоми і методи, критерії оцінки ефективності міжнародних проектів, які використовуються міжнародними, державними і приватними організаціями при розробці та аналізі міжнародних проектів і прийнятті інвестиційних рішень, способи та

засоби залучення ресурсів для реалізації міжнародних проектів і механізми управління ними, а також про особливості різних функціональних аспектів аналізу міжнародних проектів.

У подальшому отримані знання з дисципліни будуть використані при вивченні таких фахових дисциплін: «Міжнародна інноваційна діяльність», «Міжнародна інвестиційна діяльність», а також при дипломному проектуванні.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Опис навчальної дисципліни

«Аналіз міжнародних проектів» (система змістових модулів)

Характеристика обсягів підготовки	Характеристика лекційного потоку	Характеристика навчального процесу
Загальний обсяг – 3 кредити. Усього годин – 108 год. Усього змістових модулів – 16. Усього блоків змістових модулів – 3. Усього залікових модулів – 3. Один змістовий модуль – 2÷12 год. Один заліковий модуль – 26÷48 год. Усього аудиторних годин на тиждень – 4 (лекцій – 2 год., лабораторних занять – 2 год.).	Галузь знань – 0305 «Економіка та підприємництво». Напрямок підготовки – 6.030503 «Міжнародна економіка». Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр.	Навчальна дисципліна – за вибором навчального закладу. Рік підготовки – 4. Семестр навчання – 7. Кількість годин: лекцій – 36, лабораторних робіт – 36, самостійних робіт студентів (СРС) – 36 (у тч. курсова робота – 18). Індивідуальна робота (консультації) – 6. Модульний контроль (види контролю: тестові завдання – 12). Підсумковий контроль: інтегрований іспит.

Практичне заняття №1

СТРОК ОКУПНОСТІ МІЖНАРОДНОГО ПРОЕКТУ ЯК ВАЖЛИВИЙ КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ

Задача 1

Угорсько-австрійський інвестиційний проект передбачає інвестування у розмірі 800 тис. євро та одержання протягом наступних 5-ти років грошових надходжень в розмірі 100 тис.євро щорічно. Визначте період окупності інвестиційного проекту.

Задача 2

Угорсько-австрійський інвестиційний проект передбачає інвестування у розмірі 800 тис. євро, грошові надходження по ньому значно різноманітні, наростаючи за часом вони становитимуть за роками: 1-й рік – 50 тис. євро; 2-й рік – 100 тис. євро; 3-й рік – 200 тис. євро; 4-й рік – 250 тис. євро; 5-й рік – 300 тис. євро. Визначте період окупності, якщо норма дисконту 1, 2, 3 год становитиме 10 %; 4 год – 12 %; 5 год – 14 %.

Задача 3

Міжнародний інвестиційний проект передбачає інвестування у розмірі 500 тис. дол. США, грошові надходження по ньому значно різноманітні, наростаючи за часом вони становитимуть за роками: 1-й рік – 50 тис. дол. США; 2-й рік – 80 тис. дол. США; 3-й рік – 100 тис. дол. США; 4-й рік – 120 тис. дол. США; 5-й рік – 300 тис. дол. США. Визначте період окупності графічним способом, якщо норма дисконту 1, 2, 3 год становитиме 7 %; 4 год – 10 %; 5 год – 12 %.

Задача 4

Польське підприємство «ШтольцбергЛТД» виробляє товар, змінні витрати на одиницю якого складають 240 євро, продає його за ціною 320 євро за штуку. Постійні витрати фірми становлять 48 тис. євро за рік. Скільки потрібно продати товару, щоб окупити витрати? Чи зміниться обсяг продажу товару, якщо фірма планує одержати прибуток 16 тис. євро на рік?

Задача 5

Міжнародна інвестиційна компанія «А.С.К.» прийняла до розгляду бізнес-плани двох міжнародних інвестиційних проектів, дані яких наведено у табл. 1.1, 1.2

Таблиця 1.1 – Проект А

Показники	1	2	3	4	5
1. Інвестиційні витрати, дол. США	2500	1500	-	-	-
2. Валові доходи, дол. США	-	3500	3500	3600	3200
3. Валові витрати, дол. США	-	2000	2200	2300	2000
4. Амортизація, дол. США	-	250	350	330	310
5. Ставка податку з прибутку, %	-	25	25	25	25

Таблиця 1.2 – Проект Б

Показники	1	2	3	4
1. Інвестиційні витрати, дол. США.	4200	-	-	-
2. Валові доходи, дол. США	-	3600	3100	3500
3. Валові витрати, дол. США	-	1750	1500	1500
4. Амортизація, дол. США	-	450	420	410
5. Ставка податку з прибутку, %	-	30	30	30

Ставка дисконту: проект А – 17 %;
проект Б – 20 %.

Визначити ефективність проектів, обґрунтувати, якому проекту потрібно віддати перевагу.

Питання до самоконтролю:

1. Поняття міжнародного інвестиційного проекту.
2. Поняття інвестиційного клімату в умовах інтеграційних процесів.
3. Стадії життєвого циклу міжнародного інвестиційного проекту.
4. Строк окупності міжнародного інвестиційного проекту.
5. Норма дисконту.

Теми для рефератів:

1. Класифікація бізнес-проектів.
2. Середовище бізнес-міжнародного проекту.
3. Учасники й оточення міжнародного проекту.
4. Інструментарій аналізу міжнародних проектів.
5. Життєвий цикл міжнародного проекту, його стадії, фази та етапи.

6. Сучасні умови розробки та реалізації бізнес-проектів.
7. Загальні принципи оцінки бізнес-проектів, що склалися в світовій практиці.
8. Порядок розроблення проектно-кошторисної документації в Україні.
9. Стратегія підготовки та оцінка міжнародного інвестиційного міжнародного проекту.
10. Бізнес-план як основна складова частина бізнес-міжнародного проекту.

Література [1, 3, 7].

Практичне заняття №2

ЦІННІСТЬ ГРОШЕЙ У ЧАСІ. ВИЗНАЧЕННЯ НОМІНАЛЬНОЇ ВІДСОТКОВОЇ СТАВКИ. РОЗРАХУНОК СИЛИ ОПЕРАЦІЙНОГО ВАЖЕЛЯ.

Задача 1

Рівень інфляції на рік у Австрії становить 7 %. Визначте нарощену вартість вкладу в розмірі 200 тис. євро, який знаходиться на рахунку один рік при ставці 8 % річних.

Задача 2

Рівень інфляції прогнозується на рік у розмірі 18 %, ставка за кредитами – 15 %. Якщо взяти кредит на рік в обсязі 10 тис. євро, чи можна отримати дохід, або з'являться збитки за рахунок інфляції та в якому обсязі?

Задача 3

Рівень інфляції на рік у США становить 11 %. Визначте нарощену вартість вкладу в розмірі 200 тис. дол. США, який знаходиться на рахунку один рік при ставці 14 % річних.

Задача 4

Для купівлі виробничого верстату фірмі «Інвестгруп» потрібні додаткові кошти в розмірі 7000 євро. Визначити найбільш вигідний варіант вкладення 7000 євро на 2 роки:

- 1) капітал вкладається під 10,5 % річних за складною ставкою при нарахуванні відсотків щокварталу;

2) капітал вкладається під 12,1 % річних за складною ставкою при нарахуванні відсотків щомісяця.

Задача 5

Визначте доцільність вкладення коштів у поліграфічне обладнання, вартість якого складає 15000 дол. США. Очікуваний прибуток (без урахування інфляції) – 10000 дол. США щорічно протягом 2 років. Після 2 років поліграфічне обладнання можна продати за 7000 дол. США. Всі дані приведені у теперішніх цінах. Відсоток на капітал дорівнює – 15 %.

В найближчі 3 роки очікується інфляція в розмірі 8 %.

Задача 6

Для купівлі обладнання фірмі «УкрАгроІнвест» потрібні додаткові кошти в розмірі 1000 євро. Визначити найбільш вигідний варіант вкладення 1000 євро на 3 роки:

3) капітал вкладається під 11,3 % річних за складною ставкою при нарахуванні відсотків щокварталу;

4) капітал вкладається під 11,2 % річних за складною ставкою при нарахуванні відсотків щомісяця.

Питання до самоконтролю:

1. Сутність процесу інфляції.
2. Облік інфляції в інвестиційному проектуванні.
3. Склад притоків грошових коштів у стандартному інвестиційному проекті.
4. Задол. СШАіжний досвід обліку фактора інфляції в аналізі міжнародних інвестиційних проектів.
5. Облік фактору інфляції в українській практиці інвестиційного проектування.
6. Поняття дисконтування та компаундування.
7. Складові притоку грошових ресурсів.

Теми для рефератів:

1. Цінність грошей у часі, їх теперішня та майбутня вартість.
2. Фактори, що впливають на вартість грошей.
3. Причини зміни вартості грошей у часі.
4. Теперішня та майбутня вартість грошей.
5. Процес дисконтування грошових потоків.

6. Простий і складний відсоток.
7. Визначення розміру ставки дисконту, чинники, які впливають на її величину.
8. Процес компаундування (нарощування) грошових потоків.
9. Номінальна та реальна процентні ставки.
10. Інфляційна премія.

Література [1, 5, 8, 14].

Практичне заняття №3

ОБҐРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ ЗА КРИТЕРІЯМИ ЧИСТОГО ДИСКОНТОВАНОГО ДОХОДУ ТА ІНДЕКСУ ДОХОДНОСТІ

Задача 1

Угорська компанія «А.М.І.К.» розробила міжнародний інвестиційний проект, що передбачає будівництво заводу з виробництва будівельних матеріалів (табл. 3.1). Фінансування проекту планується одержати банківський кредит на суму 14 млн євро.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані

Показники	1	2	3	4	5
1. Сума інвестиційних витрат, тис. євро, у т.ч.:	14000	-	-	-	-
1.1. капітальне будівництво	5000	-	-	-	-
1.2. на придбання устаткування	8000	-	-	-	-
1.3. створення товарно-матеріальних запасів	1000	-	-	-	-
2. Очікувані валові доходи, тис. євро	1500	1730	1100	1500	1500
3. Валові витрати без платежів за кредитом, тис. євро	1300	1160	1210	1020	1100
4. Амортизація, тис. євро	200	240	360	340	350
5. Ставка податку на прибуток	15%	15%	15%	15%	15%
6. Норма дисконту	20%	20%	20%	30%	30%

Умови кредитування: процентна ставка – 12 % річних (починаючи з 1 року, 1 раз на рік, виплати наприкінці року);

погашення кредиту здійснюється частинами: 3 рік – 25 %; 4 рік – 25 %; 5 рік – 50 %.

Визначити ефективність міжнародного інвестиційного проекту за критеріями чистого дисконтованого доходу та індексу доходності.

Задача 2

До розгляду пропонується міжнародний інвестиційний проект з виробництва нового високотехнологічного устаткування (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Вихідні дані

Інвестиційні витрати	13000000 дол. США
Ставка податку з прибутку	30 %
Матеріальні витрати	1350000 дол. США
ФОП	138500 дол. США
Амортизація	370000 дол. США
Обсяг реалізації	95 од/рік
Ціна одиниці продукції	200000 дол. США
Ставка дисконту	11 %
Період первісної інвестиції	3 роки

Визначити ефективність міжнародного інвестиційного проекту за критеріями чистого дисконтованого доходу та індексу доходності.

Задача 3

Австрійська компанія «Ш.Т.Л.Д.» розробила міжнародний інвестиційний проект, що передбачає виробництво взуття (табл. 3.3). Фінансування проекту планується одержати банківський кредит на суму 2 млн євро.

Умови кредитування: процентна ставка – 10 % річних (починаючи з 1 року, 2 раз на рік, виплати наприкінці року); погашення кредиту здійснюється частинами: 1 рік – 20 %; 2 рік – 20 %; 3 рік – 20 %; 4 рік – 20 %; 5 рік – 20 %.

Визначити ефективність міжнародного інвестиційного проекту за критеріями чистого дисконтованого доходу та індексу доходності.

Таблиця 3.3 – Вихідні дані

Показники	1	2	3	4	5
1. Сума інвестиційних витрат, тис. євро, у т.ч.:	2000	-	-	-	-
1.1. капітальне будівництво	400	-	-	-	-
1.2. на придбання устаткування	400	-	-	-	-
1.3. створення товарно-матеріальних запасів	200	-	-	-	-
2. Очікувані валові доходи, тис. євро	800	750	1100	1200	1200
3. Валові витрати без платежів за кредитом, тис. євро	1000	560	510	520	500
4. Амортизація, тис. євро	150	200	200	240	250
5. Ставка податку на прибуток	10%	10%	10%	10%	10%
6. Норма дисконту	15%	15%	15%	15%	15%

Питання до самоконтролю:

1. Прогнозування майбутніх грошових потоків.
2. Види грошових потоків – постнумерандо, пренумерандо.
3. Методика оцінки реальної вартості різних грошових потоків.
4. Аналіз ситуації «з проектом» та «без проекту».
5. Критерії оцінки проектів.
6. Аналіз ефективності витрат.

Теми для рефератів:

1. Причини застосування грошового потоку для інвестиційного міжнародного проектування.
2. Поняття припливу, відтоку, сальдо і додаткового грошового потоку. Види грошових потоків підприємства.
3. Поняття фінансового потоку коштів усього інвестованого капіталу.
4. Роль амортизації та її вплив на зміну грошового потоку.
5. Методологічні принципи розрахунку грошового потоку за проектом.
6. Прогнозування потоку коштів.
7. Оцінка додаткових вигод і додаткових витрат міжнародного проекту.
8. Розрахунок вартості грошей за різних умов інвестування.
9. Загальні вимоги до визначення фінансової та економічної цінності міжнародного проекту.

10. Специфіка визначення витрат і вигод та їх кількісна оцінка при фінансовому й економічному аналізі.

Література [3, 6? 15, 20, 21].

Практичне заняття №4

ВИЗНАЧЕННЯ ОЦІНОЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧОЇ (ОПЕРАТИВНОЇ) ЕФЕКТИВНОСТІ НОВОВВЕДЕНЬ

1. Додана вартість (чиста продукція), включаючи амортизацію, отримана за рахунок виробництва (створення чи використання) нововведення, та її приріст у порівнянні з аналогом.

$$НП(А)_1 = ТП_1 - М_1$$

ТП₁ – обсяг продукції, виробленої за рахунок реалізації нововведення, у розрахунку на рік, грн.;

М₁ – матеріальні витрати на виробництво продукції в розрахунку на рік, грн.

$$\Delta НП(А) = НП(А)_1 - НП(А)_0$$

НП(А)₁ і НП(А)₀ – обсяг виробництва чистої продукції, включаючи амортизацію, у розрахунку на рік, відповідно за результатами реалізації нововведення і по його аналогу, грн.

2. Чиста продукція, отримана за рахунок виробництва (створення чи використання) нововведення, та її приріст у порівнянні з аналогом, грн.

$$НП_1 = ТП_1 - М_1 - А_1$$

А₁ – річна сума нарахованої амортизації по основних засобах, що використовуються для реалізації нововведення в сфері його виробництва (створення чи використання), грн.

$$\Delta \text{НП} = \text{НП}_1 - \text{НП}_0$$

3. Доход (прибутки й амортизація) за рахунок виробництва (створення чи використання) нововведення, і його приріст у порівнянні з аналогом, грн.

$$Д_1 = \text{ТП}_1 - М_1 - З_1 = \Pi_1 + A_1$$

$З_1$ – витрати на оплату праці (з відрахуваннями на соціальні витрати) зв'язані зі здійсненням інновацій, грн.

Π_1 – чистий прибуток у розрахунку на рік від реалізації нововведення в сфері його виробництва (створення чи використання), грн.

$$\Delta Д = Д_1 - Д_0$$

4. Економія від зниження собівартості продукції, отримана за рахунок виробництва (створення чи використання) нововведення, грн.

$$Ес = \text{ТП}_1 / \text{ТП}_0 * С_{н0} - С_{н1}$$

$С_{н1}$ і $С_{н0}$ – нормативна собівартість продукції, створеної відповідно з застосуванням нововведення й аналога в розрахунку на рік, грн.; розраховується по нормах, відповідно після і до реалізації нововведення.

Економія від зниження собівартості за весь термін використання нововведення в сфері його виробництва (створення чи використання) визначається шляхом підсумовування відповідних річних економій від зниження собівартості.

Задача

На державному рівні прийняте рішення про виділення капітальних вкладень на збільшення випуску гостродефіцитної продукції на базі більш удосконаленої технології. Перед трьома підприємствами поставлена задача збільшити випуск продукції на основі прогресивної технології в два рази. Приріст випуску

продукції рівномірно розподіляється в плинні всього періоду корисного застосування нововведення, рівним 5 рокам. Інша інформація наведена в таблиці 4.1.

При цьому розробка більш прогресивної технології здійснюється технічними службами самого підприємства. Створення нових видів продукції не відбувається, а лише збільшується випуск освоєної продукції, і знижується її собівартість. Ці витрати входять у загальну суму капітальних вкладень по їх собівартості. Капітальні вкладення на придбання устаткування і розробку технології виділяються підприємству з бюджету.

Потрібно розрахувати оціночні показники виробничої ефективності нововведень і, виходячи з їхнього розрахунку, оцінити доцільність виділення капітальних вкладень на їхню реалізацію з погляду інвесторів.

Питання до самоконтролю:

1. Сутність цілі і задачі економічного аналізу проектів.
2. Дослідження проекту на макрорівні. Доцільність заручення і використання проектом національних ресурсів в умовах їх обмеженості та конкуренції за їх використання.
3. Зовнішня та внутрішня інформаційно-аналітична системи.
4. Регулювання інвестиційної діяльності на регіональному рівні.
5. Реальні грошові кошти. Види доходів та витрат, що включають до потоків грошових коштів від операційної діяльності.

Таблиця 4.1 – Вихідні дані

Показники	Підприємство №1		Підприємство №2		Підприємство №3		Разом по сумі підприємств-учасників	
	до впровадження	після впровадження	до впровадження	після впровадження	до впровадження	після впровадження	до впровадження	після впровадження
	100	200	100	200	100	200	100	200
1. Випуск продукції, тис.шт.	100	200	100	200	100	200	100	200
2. Вартість випущеної продукції у відпускних цінах, тис.грн.	2000	4000	2000	4000	2000	4000	2000	4000
3. Собівартість продукції	1850	3250	1700	3000	1550	2750	1550	2750
У тому числі:								
4. Матеріальні витрати	900	1650	800	1450	700	1250	700	1250
5. Амортизація	200	500	200	500	200	500	200	500
6. Витрати на оплату праці	540	795	505	760	470	722	470	722
7. Відрахування на соц. заходи								
8. Середньорічна вартість основних виробничих засобів (капіт. вкладень)	210	305	195	290	180	278	180	278
9. Чиста продукція (включаючи амортизацію)								
10. Чиста продукція								
11. Прибуток	2000	5000	2000	5000	2000	5000	2000	5000
12. Податок із прибутку (25%)								
13. Чистий прибуток								
14. Доход								
15. Відносна економія від зниження собівартості								

Теми для рефератів:

1. Принципи та загальний методичний підхід до оцінки ефективності проектних рішень.
2. Критерії рішень як загальні правила визначення цінності міжнародного проекту та аналізу його фінансової привабливості.
3. Принципи й основоположні вимоги до оцінки ефективності проектних рішень.
4. Ранжирування критеріїв ефективності інвестиційних проектів за значенням.
5. Показники і методи оцінки ефективності міжнародних проектів.
6. Економічна сутність і методика розрахунку критеріїв ефективності міжнародних проектів, правила їх застосування у практиці прийняття проектних рішень.
7. Основи ухвалення рішення про фінансове чи економічне прийняття міжнародного проекту.
8. Статичні методи оцінки ефективності міжнародних інвестиційних проектів.
9. Динамічні методи оцінки ефективності інвестиційних проектів.
10. Тест рентабельності першого року експлуатації міжнародного проекту, критерій Бруно, графоаналітичний метод «квадрат потенціалу».

Сутнісна характеристика груп критеріїв відбору міжнародних проектів:

Література [1, 3, 6, 15, 17, 22, 34].

Практичне заняття №5
РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО
ПРОЕКТУ В УМОВАХ РИЗИКУ

Задача 1

У табл. 5.1 представлено розподіл інвестиції по роках будівництва. Вибрати кращий варіант будівництва з урахуванням чинника часу при реальній нормі прибутковості інвестицій 10 % на рік.

Таблиця 5.1 – Розподіл інвестицій

Варіант будівництва	Роки будівництва					Сума будівництва, тис. євро
	1	2	3	4	5	
А	200	400	400	400	120	1520
Б	400	400	400	200	120	1520

Задача 2

Вивчаються три варіанти вкладення коштів в деякий трирічний міжнародний інвестиційний проект, в якому передбачається отримати дохід за перший рік – 25 млн. дол. США; за другий – 30 млн. дол. США; за третій 50 млн. дол. США. Надходження доходів відбуваються наприкінці відповідного року, а норма прибутковості прогнозується на перший рік – 10 %, на другий – 15 %, на третій – 20 %. Коригуючий коефіцієнт значень вихідних даних (величини доходу та суми капітальних вкладень) – 1,15.

Які з досліджуваних варіантів будівництва є вигідними, якщо в проект потрібно зробити початкові капітальні вкладення в розмірі: 1 варіант будівництва – 70 млн. дол. США, 2 варіант будівництва – 75 млн. дол. США, 3 варіант будівництва – 80 млн. дол. США.

Задача 3

Визначити номінальну норму дисконтування з урахуванням поправки на ризик для оцінки ефективності інвестиційного проекту (ІІІ).

Вихідні дані

1. Страховий ризик – 6 % на рік.
2. Ризик ненадійності учасників проекту – 4 % на рік.
3. Величина поправок на ризик неотримання передбачених проектів доходів представлена в табл. 5.2.
4. Ставка рефінансування ЦБ РФ (номінальна) – 18 % на рік.
5. Річна номінальна процентна ставка за кредитами банків 1 категорії – 21 %.
6. Річна номінальна процентна ставка за депозитними вкладами банків 1 категорії – 16 %.
7. Річні темпи інфляції – 12 %.

8. Джерело фінансування ІІ при оцінці комерційної та суспільної ефективності ІІ визначається самим студентом.
9. Тип оцінки ефективності ІІ - громадська.
10. За проектом передбачається іноземна участь інвесторів.
11. Категорія ризику інвестиційного проекту (табл. 5.2) – ІІІ.

Таблиця 5.2 – Величина поправок на ризик

Категорія ризику	Ризик	Величина корегування на ризик, %
I	Низький	3-5
II	Середній	8-10
III	Високий	13-15
IV	Дуже високий	18-20

Питання до самоконтролю:

1. Сутність і зміст фінансового аналізу.
2. Методологія проведення аналізу.
3. Фінансове планування. Фінансові коефіцієнти.
4. Фінансовий аналіз як центральний момент всієї процедури експертизи для всіх його учасників.

Теми для рефератів:

1. Порівняння міжнародних проектів за допомогою кількісних критеріїв ефективності та передумови і правила застосування не одного, а декількох (групи) критеріїв.
2. Математичні взаємовідношення критеріїв ефективності проектів.
3. Вибір критеріїв згідно із залежністю й обмеженням проектів.
4. Загальні правила використання альтернативних критеріїв прийняття рішень.
5. Аналіз нестандартних проектів.
6. Неформальні процедури відбору та оцінки міжнародних проектів.
7. Можливі варіанти системи пріоритетів міжнародного проекту для інвестора.
8. Експертно-аналітичні методи (побудова «дерева цілей», «дерева проблем», аналіз існуючих організаційних структур).

9. Критерії якості міжнародного проекту при формуванні інвестиційних програм.

Література [1, 3, 5, 10, 15,16, 22].

Практичне заняття №6

ПОНЯТТЯ ТА ПОРЯДОК СКЛАДАННЯ БЮДЖЕТУ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

Бюджет проекту – план, який виражається в кількісних показниках і відображає витрати, які необхідні для досягнення поставленої мети. У бюджеті відбиваються оцінені результати скоригованого календарного плану та стратегія реалізації проекту. Бюджет проекту є основою для встановлення завдань окремим виконавцям, на загальному бюджеті базуються їх плани. Для узагальнення усіх попередніх розрахунків обсягів робіт, витрат, джерел фінансування розробляється баланс грошових надходжень і витрат. Для розрахунку валового, оподаткованого, чистого прибутку від реалізації проекту та суми податку на прибуток розробляється план прибутку.

Задача

Розробіть та розрахуйте основні показники планового балансу грошових надходжень і витрат для ВАТ «Скло-Лтд» (табл. 6.1).

Питання до самоконтролю:

1. Аналіз альтернативних проектів.
2. Комплексна експертиза міжнародного проекту.
3. Основні аспекти маркетингового (комерційного) аналізу міжнародного проекту.
4. Оцінка конкурентоспроможності проектної продукції.
5. План маркетингу міжнародного проекту.
6. Основні аспекти технічного аналізу міжнародного проекту.
7. Технічна експертиза міжнародного проекту.

Таблиця 5.1 – Бюджет грошових надходжень і витрат для ВАТ «Скло-Літд»

Статті доходів/витрат (грн.)	1-й рік				Усього за 1-й рік	2-й рік	3-й рік	Усього за 3 роки
	1-й кв.	2-й кв.	3-й кв.	4-й кв.				
I. Кошти на початок проекту	1200	1300	1200	1800		29350	62760	
II. Надходження (1+2+3), у т.ч.								
1. Від операційної діяльності								
1.1. Виручка (дохід) від реалізації	1300	1500	1000	1800		8700	8900	
2. Від інвестиційної діяльності								
2.1. Одержані інвестиції	4000	3500	4200	3400		15000	16000	
2.2. Продаж активів	2000	3000	4500	2600		12000	13000	
3. Від фінансової діяльності								
3.1. Короткострокові позики та кредити	5000	5000	5000	5000		18000	17000	
3.2. Дивіденди та володіння корпоративними правами	1200	1300	1400	1000		5600	4500	
3.3. Відсотки від фінансових операцій	500	700	850	750		3200	3300	
3.4. Доходи від лізингу	1200	1000	1400	1100		5200	5300	
3.5. Інші доходи від фінансових операцій	700	800	450	360		2420	2500	
III. Разом наявні доходи (I+II)								
IV. Витрати, у тому числі:								
4. По операційній діяльності								
4.1. Поточні грошові витрати, в т.ч.	1200	1300	1200	1300		4500	4600	
4.1.1. Прямі матеріальні витрати	700	800	700	800		2500	2600	
4.1.2. Прямі трудові витрати	300	300	300	300		1200	1200	
4.1.3. Операційні витрати	200	200	200	200		800	800	
4.2. Податки	515	555	515	555		2570	2400	
4.2.1. Податок на додану вартість	250	270	250	270		1100	1000	
4.2.2. Акцизний збір (7 %)	115	125	115	125		750	750	
4.2.3. Податок на прибуток	150	160	150	160		720	650	
5. По інвестиційній діяльності								

5.1. Капітальні грошові витрати	500	750	640	460	3500	3400
5.2. Реінвестиції	720	320	740	560	2500	2600
5.3. Фінансові вкладення (портфельні інвестиції)	450	500	750	650	1500	1600
6. По фінансовій діяльності						
6.1. Виплати на погашення довгострокових кредитів	760	750	740	730	4200	4300
6.2. Погашення короткострокової кредиторської заборгованості	1200	1400	1400	1600	4500	4300
V. Разом грошові виплати (4+5+6)						
VI. Фінансовий резерв						
VII. Кошти на кінець року (III-V-VI)						
Грошовий потік по операційній діяльності (1.1-4.1-4.2)						
Грошовий потік по інвестиційній діяльності (2.1+2.2-5.1-5.2-5.3))						
Грошовий потік по операційній та інвестиційній діяльності						
Грошовий потік по фінансовій діяльності (3.1+3.2+...+3.5-6.1-6.2)						
Грошовий потік по всіх видах діяльності (II-V)						

Теми для рефератів:

1. Інвестиційний план міжнародного проекту.
2. Фінансовий план міжнародного проекту.
3. Основні аспекти економічного аналізу міжнародного проекту.
4. Економічна привабливість та ефективність міжнародного проекту.
5. Визначення економічної вартості міжнародного проекту.
6. Оцінка впливу міжнародного проекту на економіку країни.
7. «Дерево рішень» для визначення економічних значень.
8. Підходи до економічного аналізу в умовах наявності достатнього часу і коштів в умовах обмеженого бюджету.
9. Підходи до визначення економічних значень для відчутних і невідчутних компонентів міжнародного проекту.
10. Поняття побічного ефекту (екстреналій) від реалізації міжнародного проекту, їх типи та наслідки.

Література [1, 3, 5, 10, 15,16, 22, 27].

Практичне заняття №7

КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ РИЗИКІВ ПРОЕКТУ. АНАЛІЗ ЧУТЛИВОСТІ

Аналіз чутливості відбувається при «послідовно-одиничній» зміні кожної перемінної: тільки одна з перемінних змінює значення, на основі чого перераховується нове значення використовуваного критерію (наприклад, критерію чистого дисконтованого доходу). Потім оцінюється процентна зміна критерію в порівнянні з базисним випадком і розраховується показник чутливості, що представляє собою відношення процентної зміни критерію до зміни значення перемінної на один відсоток (так називана еластичність зміни показника). У такий же спосіб обчислюються показники чутливості по кожній з інших перемінних.

Ціль аналізу чутливості – виявити найважливіші фактори, так називані «критичні перемінні», здатні найбільше серйозно вплинути на проект і перевірити вплив послідовних змін цих факторів на результати проекту.

Економіко-математична сутність аналізу чутливості складається в наступному: на основі базового варіанта проекту визначають очікуване середнє відхилення кожної змінної величини і результати проекту у випадку відхилення однієї зі змінних величин від базового сценарію.

Задача

До розгляду представляється (табл. 7.1) проект по виробництву нового високотехнологічного устаткування. Інформація щодо визначення рейтингу і прогнозування факторів проекту проекту заноситься в табл. 7.2. і 7.3.

Таблиця 7.1 – Вихідні дані

Інвестиційні витрати	3000000 грн.
Ставка податку на прибуток	30%
Матеріальні витрати	1350000 грн.
ФОП	138500 грн.
Амортизація	370000 грн.
Обсяг реалізації	95 шт/рік
Ціна одиниці продукції	200000 грн.
Ставка дисконту	17%
Період первісної інвестиції	4 роки

Таблиця 7.2 – Визначення рейтингу факторів проекту

Показники	Зміна фактора	Нове значення NPV	Зміна	Еластичність	Рейтинг факторів проекту
Інвестиційні витрати, грн.					
Ставка податку з прибутку, нат. од.					
матеріальні витрати, грн.					
ФОП, грн.					
Амортизація, грн.					
Обсяг реалізації, шт/рік					
Ціна одиниці продукції, грн./шт					
Ставка дисконту, нат. ед.					
Період первісної інвестиції					

Таблиця 7.3 – Прогнозування факторів проекту

Показники	Еластичність	Чутливість	Можливість прогнозування
Інвестиційні витрати, грн.			
Ставка податку з прибутку, нат. од.			
Матеріальні витрати, грн.			
ФОП, грн.			
Амортизація, грн.			
Обсяг реалізації, шт/рік			
Ціна одиниці продукції, грн./шт			
Ставка дисконту, нат. од.			
Період первісної інвестиції			

Таблиця 7.4 - Матриця чутливості і передбачуваності

Передбачуваність перемінних	Чутливість перемінної		
	Висока	Середня	Низька
Низька	I	I	II
Середня	I	II	III
Висока	II	III	III

На основі результатів роботи кожен фактор займає відповідне місце в поле матриці (табл. 7.4). Згідно до експертної розбивки чутливості і передбачуваності по їхніх ступенях матриця містить дев'ять елементів, які можна розподілити по зонах. Влучення фактора у визначену зону означає конкретну рекомендацію щодо ухвалення рішення про подальші роботи з аналізу його ризику. Отже, *перша зона* – лівий верхній кут матриці – зона подальшого аналізу факторів, що потрапили в неї, тому що до їхньої зміни найбільш чуттєвий NPV проекту, і вони мають найменшу прогнозуємість. *Друга зона* збігається з елементами головної діагоналі матриці і вимагає пильної уваги до змін, що відбуваються розташованих у ній факторів (зокрема, у тому числі і для цього виробляється розрахунок критичних значень кожного фактора). Нарешті, *третья зона* – зона «найбільшого благополуччя»: ті фактори, що при всіх інших зроблених нами припущеннях і

розрахунках потрапили в правий нижній кут таблиці, є найменш ризикованими і не підлягають подальшому розгляду.

Питання до самоконтролю:

1. Поняття ризику і невизначеності.
2. Види ризиків.
3. Техніко-технологічні ризики.
4. Маркетингові ризики.
5. Фінансові ризики.
6. Політичні ризики.
7. Юридичні ризики.
8. Практичні методи врахування ризиків.
9. Метод експертних оцінок.
10. Метод аналогій.

Теми для рефератів:

1. Організаційний план міжнародного проекту.
2. Кадрове забезпечення міжнародного проекту.
3. Основні аспекти екологічного аналізу міжнародного проекту.
4. Методичні підходи до визначення й оцінки екологічних наслідків міжнародного проекту.
5. Основні аспекти соціального аналізу міжнародного проекту.
6. Соціальне середовище міжнародного проекту та його оцінка.
7. Основні аспекти фінансового аналізу міжнародного проекту.
8. Оцінка фінансової ефективності міжнародного проекту.
9. Інвестиційний аналіз.
10. Організація проектного фінансування.

Література [2, 6, 8, 10, 14, 18, 31, 33].

Практичне заняття №8
КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ РИЗИКІВ ПРОЕКТУ
АНАЛІЗ СЦЕНАРІЇВ

Метод аналізу сценаріїв дозволяє отримувати досить наочну картину для різних варіантів реалізації проектів, а також надає інформацію про чутливість і можливі відхилення, а застосування програмних засобів типу Microsoft Excel дозволяє значно підвищити

ефективність подібного аналізу шляхом практично необмеженого збільшення числа сценаріїв і введення додаткових змінних.

У цілому метод дозволяє одержувати досить наочну картину для різних варіантів реалізації проектів, а також надає інформацію про чутливість і можливих відхиленнях, а застосування програмних засобів типу Excel дозволяє значно підвищити ефективність подібного аналізу шляхом практично необмеженого збільшення числа сценаріїв і введення додаткових змінних. При оцінці індивідуального ризику проекту методом аналізу сценаріїв аналітики просять менеджерів висловити свою думку про найбільш поганий – песимістичний варіант розвитку подій (низький обсяг продажів, низькі ціни, високі витрати), найбільш імовірний варіант й оптимістичний варіант розвитку подій. Чистий дисконтований дохід для песимістичного й оптимістичного варіантів підраховується і порівнюється з базовим значенням NPV проекту.

Для проведення аналізу ризиків методом сценаріїв необхідно використовувати «найгірші» значення перемінних для одержання «найгіршого» (песимістичного) результату чистого дисконтованого доходу і найкращий прогноз для одержання оптимістичного значення NPV проекту.

Задача

До розгляду представляється міжнародний інвестиційний проект з виробництва нового високотехнологічного устаткування (табл. 8.1). На підставі експертних пропозицій розраховують песимістичний варіант (сценарій) можливої зміни перемінних, оптимістичний варіант. Відповідно до цих розрахунків визначають нові значення критеріїв NPV. Ці показники порівнюють з базисними значеннями (табл. 8.2). На основі проведеного порівняння надаються необхідні рекомендації.

В основі рекомендацій лежить наступне «правило»: навіть в оптимістичному варіанті не можна залишити проект для подальшого розгляду, якщо значення NPV такого проекту є негативним, і навпаки: песимістичний сценарій у випадку одержання позитивного значення NPV дозволяє експертові судити про прийнятність даного сценарію проекту, незважаючи на найгірші прогнози зміни факторів.

Таблиця 8.1 – Вихідні дані

Інвестиційні витрати	3000000 дол. США
Ставка податку на прибуток	30%
Матеріальні витрати	1350000 дол. США
ФОП	138500 дол. США
Амортизація	370000 дол. США
Обсяг реалізації	95 шт/рік
Ціна одиниці продукції	200000 дол. США
Ставка дисконту	12 %
Період первісної інвестиції	3 роки

Таблиця 8.2 - Схема аналізу ризиків (сценарний підхід)

Змінна (фактор)	Зміна змінних, %		
	Песимістичний сценарій	Оптимістичний сценарій	Найбільш імовірний сценарій
Інвестиційні витрати, дол. США			
Ставка податку на прибуток, нат. ед.			
Матеріальні витрати, дол. США			
ФОП, дол. США			
Амортизація, дол. США			
Обсяг реалізації, шт/рік			
Ціна одиниці продукції, грн./шт			
Ставка дисконту, нат. ед.			
Період первісної інвестиції			

Питання до самоконтролю:

1. Аналіз сценаріїв.
2. Віроятнісні методи аналізу ризиків
3. Метод критичних значень
4. Метод ставки процента з поправкою на ризик.

Теми для рефератів:

Література [2, 6, 12, 14, 18, 19, 20, 28].

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аптекар С. І. Оцінка ефективності інвестиційних проектів / С. І. Аптекар // Економіка України. – № 1. – 2007. – С. 42-49.
2. Балануца О. О. Роль іноземного інвестування в економіці України / О. О. Балануца // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 10. – С. 73-76.
3. Бардиш Г. О. Аналіз міжнародних проектів : підручник / Г. О. Бардиш. – К. : Знання, 2006. – 415 с.
4. Батура О. В. Іноземні інвестиції в системі становлення ринкової економіки України : [монографія] / О. В. Батура, К. В. Комарова. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2002. – 179 с.
5. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Ника-центр, 2001. – 448 с.
6. Воркут Т. А. Аналіз міжнародних проектів : навч. посіб. / Т. А. Воркут. – К. : УЦДК, 2008. – 440 с.
7. Ворсовський О. Л. Методичні підходи до оцінки фінансового потенціалу інвестиційної діяльності підприємств / О. Л. Ворсовський // Фондовий ринок. – 2009. – № 6. – С. 28-32.
8. Гальчинський А. Р. Інноваційна стратегія українських реформ : [монографія] / А. Р. Гальчинський, В. А. Семиноженко. – К. : Знання України, 2007. – 336 с.
9. Гончаров А. Б. Інвестування : навч. посіб. / А. Б. Гончаров. – Х. : Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2003. – 336 с.
10. Горчаківська Г. В. Інвестиції як складова ефективної діяльності підприємств будівельного комплексу / Г. В. Горчаківська // Економіка будівництва і міського господарства. – 2009. – № 3. – С. 147-152.
11. Гринько О. Л. Формування й розподіл банківських ресурсів на іпотечне кредитування / О. Л. Гринько // Фінанси України. – 2005. – № 7. – С. 119-131.
12. Гриньова В. М. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності : [монографія] / В. М. Гриньова, Т. І. Лепейко. – Х. : ХНЕУ, 2007. – 464 с.
13. Дорошенко Т. В. Формування оптимальної структури інвестиційних ресурсів на підприємстві / Т. В. Дорошенко // Фінанси України. – 2002. – № 9. – С. 346-348.

14. Дука А. П. Теорія і практика інвестиційної діяльності. Інвестування : навч. посіб. / А. П. Дука. – К. : Каравела, 2008. – 246 с.
15. Жуков В. В. Проектне фінансування : навч. посіб. / В. В. Жуков. – Х. : Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2004. – 236 с.
16. Затонацька Т. Г. Особливості бюджетного інвестування в Україні на сучасному етапі / Т. Г. Затонацька, А. В. Ставицький // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 46-54.
17. Калінеску Т. В. Управління інвестуванням підприємств : [монографія] / Т. В. Калінеску. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 105 с.
18. Катан Л. І. Фінансові аспекти іноземного інвестування / Л. І. Катан // Економіка й управління. – 2006. – № 2. – С. 26-29.
19. Керанчук Т. І. Фінансова стабільність підприємства і методичні аспекти її оцінки / Т. І. Керанчук // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2000. – № 1. – С. 83-86.
20. Кухленко О. П. Будівельний комплекс в умовах нової інвестиційної політики / О. П. Кухленко // Економіка України. – 2006. – № 12. – С. 35-41.
21. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навч. посіб. / Т. В. Майорова. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 376 с.
22. Мерзляк А. В. Іноземні інвестиції в контексті інтеграції України до ЄС / А. В. Мерзляк // Економіка України. – 2003. – № 7. – С. 84-89.
23. Музиченко А. С. Інвестиційна діяльність в Україні : навч. посіб. / А. С. Музиченко. – К. : Кондор, 2005. – 406 с.
24. Носова О. В. Інвестиційна привабливість підприємства / О. В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1 – С. 120-124.
25. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
26. Панько О. П. Перспективи та проблеми інвестиційної політики підприємств будівельного комплексу України в умовах ринкової економіки / О. П. Панько // Імперія будівництва, нерухомості та архітектури : всеукраїнський журнал. – 2005. – №2. – С. 26-31.
27. Пересада А. А. Проектне фінансування : підручник / А. А. Пересада, Т. В. Майорова. – К. : КНЕУ, 2005. – 736 с.

- 28.Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А. А. Пересада. – К. : Лібра, 2002. – 472 с.
- 29.Підхомний О. М. Управління інвестиційними процесами на фінансових ринках : [навч. посіб.] / О. М. Підхомний. – К. : Кондор, 2009. – 184 с.
- 30.Реверчук С. К. Інвестологія: наука про інвестування : [навч. посіб.] / С. К. Реверчук. – К. : Атака, 2001. – 264 с.
- 31.Савчук В. П. Фінансовий менеджмент підприємств : [підручник] / Савчук В. П. – К. : Максимум, 2001. – 301 с.
- 32.Савчук В. П. Анализ и разработка инвестиционных проектов : [учеб. пособие] / В. П. Савчук, С. И. Прилипко – К. : Абсолют, 2009. – 304 с.
- 33.Солдатенко В. В. Державне сприяння інвестиційному процесу в капітальному будівництві України / В. В. Солдатенко // Будівництво України. – 2010. – № 1. – С. 5-10.
- 34.Федоренко В. Г. Шляхи підвищення ефективності інвестицій в Україні / В. Г. Федоренко // Науковий Світ. – 2011. – № 8. – С. 131-133.
- 35.Федоренко В. Г. Економічні та організаційно-правові аспекти іноземних інвестицій в Україні : [монографія] / В. Г. Федоренко, Т. О. Проценко. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. – 398 с.
- 36.Федотова С. Ю. Сучасний стан інноваційної діяльності в будівництві / С. Ю. Федотова // Економіка та держава. – 2008. – № 10. – С. 50-51.
- 37.Череп А. В. Инвестознaвствo : навч. посіб. / А. В. Череп. – К. : Кондор, 2006. – 398 с.
- 38.Шарп У. Инвестиции : [пер. с англ.] / У. Шарп, Г. Александер. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 1028 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять
з дисципліни «Аналіз міжнародних проектів»
для студентів спеціальності
6.030503 – «Міжнародна економіка»

Укладач: **НІКІТІНА Аліна Вадимівна**

Відповідальний за випуск: *Горовий Д.А.*

Авторська редакція

План 2015, поз. .
Підписано до друку . Формат 60x84 1/16. Папір газетний.
Гарнітура Times New Roman Cyr. Віддруковано на різнографі.
Умовн .друк. арк. . Обл.-вид. арк. .
Зам. № . Тираж прим. Ціна договірна.

Видавництво
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

Видавництво ХНАДУ, 61200, Харків-МСП, вул. Петровського, 25
Тел./факс: (057) 700-38-72; 707-37-03, e-mail: roi@khadi.Kharov.ua

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення
та радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції, серія ДК № 897 від 17.04.2002 р.